

TARİHSEL SÜREÇTE GELENEKSEL KONYA ÇARŞISI İÇİN BİR MEKÂNSAL ANALİZ

A Spatial Analysis of Traditional Konya Bazaar from a Historical Perspective

Yrd. Doç. Dr. Mehmet UYSAL*

ÖZ

Tarihi süreçte önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Konya, Selçuklu döneminde önemli bir ticaret kenti olmuş ve Osmanlı döneminde de bu özelliğini devam ettirmiştir. Kentte çarşı geniş bir alana yayılmış ve klasik dönem Türk kentine ait ticaret mekânları yer almıştır. Geleneksel Konya çarşısı, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde de kısmen aynı alanda bulunmaktadır. Konya çarşısının mekânsal organizasyonunu belirleyen bedesten, hanlar ve çarşının gelişiminin üzerinde kurgulandığı uzun çarşı 19. yy. sonları ve 20. yy.da yapılan müdahaleler ve düzenlemeler sonucu yıkılmışlardır. Ancak Konya çarşısı 1950'li yıllara kadar Osmanlı dönemindeki fiziksel özelliklerini, sokak dokusu ölçeğinde ve mekân organizasyonu yapılanmasında sürdürmüştür. Özellikle 1980'li yıllardan sonra pazar alanları üzerlerine çok katlı çarşı yapılarının inşası ile esas değişim başlamıştır. Konya çarşısında döneme göre yeni ticaret işlevleri yer almış, mekânsal ve hizmet olarak dönüşüm yaşanmıştır. Çarşıda tek tek yapılan uygulamalar, doku silüetinde bozulmalara neden olmuş, yeni yapılaşmalar ile eski doku bütünlüğü sağlanamamıştır. Ancak geleneksel Konya çarşısı günümüzde de fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerini kısmen devam ettirdiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Konya çarşısı, Mekânsal yapı, Mekânsal analiz.

ABSTRACT

Konya, located on important trade routes throughout history, has been an important trading city during Seljuk reign and continued to be so during the Ottoman reign as well. The bazaar was dispersed over a vast area in the city and trade spaces of classical Turkish pattern were observed. Traditional Konya Bazaar is located almost over the same lot during Seljuk and Ottoman reigns and the Turkish Republic period. The bedesten and hans which determined the spatial organisation of Konya Bazaar and the long market street over which the development of the marketplace was based have been demolished during the rearrangement process that took place in late 19th and 20th centuries. However, Konya Bazaar retained its physical pattern until 1950s in view of street texture and spatial organisation. Especially after the 1980s a radical change started with the construction of multi-story trade buildings over the marketplace. Konya Bazaar embodied novel trade functions necessitated by the period and underwent a transformation in view of space and services offered. The individual applications on the bazaar have resulted in a corruption in the texture silhouette and a merger of the old texture with the new structures was not attained. However, it has been observed that Konya Bazaar preserves its physical, social and cultural attributes even today, although partially.

Key Words

Konya bazaar, spatial structure, spatial analysis.

1.Giriş

Türk kültüründe çarşı, kent için önemli bir mekânsal öğedir ve toplumun tüm kesimleri tarafından kullanılan kamusal alanlardır. Kentte toplumsal, idari ve ekonomik birçok faaliyet bu mekânda geçmektedir. 16. yüzyılda belirginleşen geleneksel Türk çarşılarının klasikleşmiş mekânsal yapısı, 19. yüzyıldan itibaren değişime başlamış, 20. yüzyılın başlarında bu değişim devam etmiş ve

esas olarak köklü değişimler 20 yüzyılın ikinci yarısında yaşanmıştır. 1980'lerden sonra ise liberal ekonomi çerçevesinde ticaret mekânlarına alışveriş merkezlerinin de dâhil olması ile geleneksel Türk çarşı geleneği tamamen farklı bir süreç girmiştir. Bu çalışmada geleneksel Türk çarşı yapısı ve bu yapıdaki değişimlerin tespit edilmesi hedeflenmiş ve bu amaçla geleneksel Konya çarşısında mekânsal analizler yapılmıştır.

* Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fak.Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi mimuysal@gmail.com

2. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

Bu çalışma Konya çarşısının mekânsal karakteristiklerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Konya çarşısına ilişkin daha önce yapılan çalışmalarda sadece belirli dönemler (Selçuklu, 17. yy.) ele alınmış, ancak Cumhuriyet dönemindeki yaşanan süreç ve mekânsal değişim üzerinde durulmamıştır. Ayrıca daha önce yapılan bu çalışmalar sadece anlatım boyutunda kalmış ve kentte bu mekânların nerede yer aldığına ilişkin yeterli mekânsal analizler yapılmamıştır. Bu çalışma tarihi süreçte Konya çarşısının mekânsal değişim/dönüşümünün analizidir. Çalışmamızda hem cumhuriyet öncesi Konya çarşısı ve ticaret mekânlarının kent haritaları üzerinde yerleri belirlenmiş, hem de özellikle cumhuriyet dönemindeki ticaret kent dokusunun geçirdiği süreç kent haritaları ve üç boyutlu modeller üzerinde analiz edilmiştir.

3. Yöntem

Geleneksel Türk çarşı yapısının gözlemlendiği Konya çarşısında mekânsal yapının belirlenmesi amacıyla, tarihi kaynaklardan, haritalardan ve hali hazır haritalardan yararlanarak mekânsal analizler yapılmıştır. Bu analizler çarşı dokusunda; ticari doku, ulaşım ağı ve arazi kullanım kriterleri açısından, üçüncü boyuttaki analizler ise silüet ve üçüncü boyut biçimlenişi açısından yapılmıştır. Bu analizlerle geleneksel Konya çarşısının mekânsal yapısı ortaya çıkartılmış aynı zamanda tarihi süreçte çarşının mekânsal değişimi de tespit edilmiştir.

4. Geleneksel Türk Çarşıları

Geleneksel Türk çarşıları, tipik yapıları ile 16. yy. da klasik yapısına ulaşmış ve ulu cami ile birlikte Türk kentinin tanımlanması için en önemli kentsel unsur olmuşlardır. Bu dönemde Türk kentlerinde, bedesten ve ulu cami çevresinde

gelişen çarşıya yönelme vardır (Cezar 1981, Cezar 1985, Denny 1988). Kentte çarşı için yer seçimi, merkezilik, emniyet, kârlılık kriterlerine göre yapılmış ve kaleye yakın bir yer seçilmiştir (Ceylan 1989). Geleneksel Türk çarşıları mekânsal yapısı için önemli bir öğede uzun çarşı olgusudur. Uzun çarşıya farklı ticari faaliyetlerin yapıldığı birçok sokak açılmış ve çarşının ana strüktürünü bu mekânsal yapı oluşturmuştur (Ergenç 1980). 16. yy. Osmanlı kentinde oluşan karakteristik Türk çarşı yapısı; mimari olarak ölçekli, sade ve fonksiyoneldir. Türk çarşılarında kentsel doku, 7-8 dükkânın sırt sırta gelerek oluşturduğu, küçük yapı adaları biçimindedir. Ada genişlikleri; 2-4 m. boyutundaki dükkânlar ile 4-8 m. olmaktadır. 5-7 m. genişlikte olan yollar ikamet bölgelerine göre daha fazla ve yoğundur. Tek hacimli, depo ve mahzenin bulunmadığı dükkânlarda, genelde bodrum yoktur ve tek katlıdır. Çok işlevli olarak kullanılan tezgâh, saçak ve kepenklerin bulunduğu dükkânlar; taş, tuğla ve ahşap malzemeden, kâgir sistemle basit ve kolay inşa edilir şekilde çözülmüştür (Özdeş 1998). Arastalar, hanlar ve kapalı çarşılar, imaretleri yaşatmak ve gelir sağlamak için yapılmıştır (Ergin 1939). Fiziki planlamada etkili olan esnaf örgütleri; fonksiyonel, güvenli ticaret mekânlarının oluşturduğu çarşıların yapılmasına neden olmuştur (Akbayar ve Sakaoglu 2000). Yeme ve içmenin hoş karşılanmadığı, hatta bu davranışta bulunanların altı ay süre ile şahitliğinin kabul edilmediği Türk çarşılarında, 19. yy. sonlarına kadar yemek hizmeti veren mekânlar yoktur (Özcan 2003). Kentte tek kamusal alan olan çarşı, toplumun tüm kesimlerine hizmet etmektedir (Bildik 1998, Weiss 2000).

5. Konya Çarşısı

Coğrafi konumu itibarıyla doğu-batı, kuzey-güney Anadolu ulaşımının

kesiştığı bir noktada bulunan Konya, tarihsel süreç içerisinde önemli yollar üzerinde bulunan, transit ticaret merkezi ve antrepo işlevi yüklenen bir kenttir (Ergenç 1995, Arabacı 1999, Tuş 2001). Konya kenti bulunduğu konum, tarihsel geçmişi ve sahip olduğu değerler nedeniyle önemli bir ticaret merkezi olmuş ve geleneksel Türk çarşılarının karakteristik özellikleri Konya çarşısında görülmüştür. Kentte çarşı ve bu dokuda yer alan binalar, tarihi süreçte önemlerini korumakla birlikte kentin sürekliliğini de sağlamışlardır (Say Özer 1996). Konya kentinde tarihi süreçte bu ticari işlevler, çarşılar, hanlarda, bedestende, işhanlarında, çok katlı çarşı yapılarında ve günümüzde de kısmen alışveriş merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Ancak kenti tanımlayan ticari, kültürel ve anıtsal değerler, tarihi kent merkezinin esasını oluşturan çarşıda yer almaktadır. Tarihi kent merkezi ve buna bağlı olarak çarşı, kenti anlamaya ve hissetmeye çalışanlar için önemli bir göstergedir. Kente ait bütün değerler bu merkezde yer almaktadır. Konya çarşısı da bu anlamda önemli bir merkezdir. Geleneksel ve perakende ticaretin yoğun olarak yaşadığı mekânlar bu bölgede yer almaktadır. Konya çarşısında yer alan anıtsal ticaret yapılarından günümüze ancak iki üç örnek kalmıştır. Konya çarşısı ticari doku olarak 1900 yılların başında geçirdiği yangınlardan dolayı yeniden inşa edilmiştir. Bu nedenle Konya çarşısında bu dönemden kalma dükkânlar yer almaktadır. Çarşıda halen ticari işlevlerin devam etmesinin sebebi, kentin köklü ticaret kurumlarının, resmi kurumların, kendine özgü ürünlerin (sobacılar, hırdavatçılar, baharatçılar, sakatatçılar vb.) satıldığı işletmelerin ve Konya çevresinden gelen kırsal nüfusa hizmet veren kırsal terminalin yer almasıdır. Ayrıca bu dokuda, tarihi kökleri ve altyapısı olan alışveriş alışkanlığının ve ticaret

biçiminin devam etmesinin de etkili olduğu söylenebilmektedir.

5.1. Türkler Öncesi Konya Çarşısı

Konya kenti, antik dönemde ve bundan sonraki süreçte yerleşimlerin var olduğu bir kenttir. Kentte Türkler öncesine ait yerleşimin aslında bir höyük olan Alâeddin tepesi ve çevresinde bulunduğu bilinmektedir. Ancak kent dokusunun ve ticaret merkezinin biçimlenişine ilişkin veriler yeterli olmamasına karşın ticari işlevlerin bu bölgenin doğusunda yer aldığına ait bilgiler bulunmaktadır.

5.2. Selçuklu Dönemi Konya Çarşısı

Konya kentinin yerleşme dokusunun ve silüetinin biçimlenmesi ve Anadolu'da önemli bir kent haline gelmesi Selçuklular dönemine rastlamaktadır. Konya, Selçuklulardan önce açık kent, Selçuklular döneminde çevresi surla çevrilerek kapalı kent haline gelmiştir. Selçuklular döneminde Konya'da ticaret alanının geniş bir alana yayıldığı ve kentteki esnaf gruplarının imalatçı, satıcı ve hizmet grubu esnaflardan oluştuğu bilinmektedir. Bu dönemde ticari yoğunluk, surun içinde kentin doğusunda günümüzde geleneksel Konya çarşısının bulunduğu alanda geliştiği söylenebilmektedir (Aktaş Yasa 1998, Durukan 1997). 13. yüzyıl başlarında Alâeddin Camisi doğusunda, eski (Suk-i Cedid) ve yeni çarşı (Suk-i Atik) olmak üzere iki çarşı vardır. Kent kapılarında bulunan pazarlar ve sabit satış birimlerinin yer aldığı çarşılar, kentte ikili bir ticari yapılaşma göstermektedir. Konut alanları ile ticaret alanları ayrılmış durumdadır (Akyüz 1996, Arabacı 1999, Baykara 1985, Kayaoğlu 1992, Tanyeli 1987). Ancak Alâeddin Camisi esas alınarak değerlendirildiğinde, camiye göre doğu, batı ve güney yönlerde çarşıların var olduğu bilinmektedir. Bu dönemde Konya'da olduğu belirtilen pazarlar

ve çarşılar; At Pazarı, Attarlar Pazarı, Buğday Pazarı, Odun Pazarı, Kapan hanı, Kasaplar, Kavaflar, Kuyumcular, Pamukçular ve Şekerciler şeklinde sıralanmaktadır (Arabacı 1999, Baykara 1985). Kale kapıları ile iç kaleyi birleştiren yollar üzerinde pazarların (Buğday Pazarı) bulunduğu bilinmektedir. Türk çarşılarının karakteristiği olan kale kapıları dışında hijyenik olmayan üretim yapan esnafların (debbaglar, kasaplar) yer alması durumu Konya çarşısında da görülmektedir (Aktaş Yasa 1998). Bu dönemde karakteristik olarak cami, medrese ve han yapıları (İplikçi Camisi, Medrese ve Han) bir arada yer almaktadır (Durukan 1998). Selçuklu dönemi Konya kenti ticaret dokusunu mekânsal olarak değerlendirdiğimizde, uzmanlaşmış çarşı ve pazarların var olduğu, transit ticarete bağlı olarak gelişen hanların ve sıralı dükkânlarla oluşan sokak düzeninde uzmanlaşmış esnafların yer aldığı söylenebilmektedir (Özcan 2007).

5.3. Osmanlı Dönemi Konya Çarşısı

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Konya; ticari, sosyal ve kültürel işlevli üç odak noktası etrafında gelişmiştir. İlk odak noktası Bedesten, İplikçi Camisi ve Şerafeddin Camisinin oluşturduğu merkez, ikinci odak noktası kuzeydoğuda İbrahim Bey İmareti ve Hanı, Unkapanı ve Karatay Medresesinin oluşturduğu merkez ve son olarak da güneydoğuda Mevlana Dergâhı, Sultan Selim Camisi ve Kiremitli Hanın oluşturduğu odak noktasıdır. Bu dönemde Konya çarşısı; surun doğu kısmında Bedesten, At Pazarı ve Aksaray Kapıları üçgeni içinde kalan alanda bulunmakta ve tüm geleksel Türk çarşılarında olduğu gibi çarşının ana iskeletini uzun çarşı oluşturmaktadır. Uzun çarşı, bedestenden At Pazarı Kapısına ve buradan da Mevlana Dergâhına kadar ulaşmaktadır (Ergenç 1996). 16. yy.da Türk kentinin tanım-

lanmasında esas olan, bedesten, çarşı ve ulu cami ilişkisi Konya'da da gözlenmektedir. Kentin kuzeydoğu kısmında gıda ürünleri ile ilgili hanlar yer almaktadır. Atpazarı ve Haffaflar (kavvaflar) Çarşısı, Postahanenin arkasında uzun çarşıya açılan bir sokaktır. Aksaray Kapısı civarında Sırçalı Mahallesinde İsmet Paşa İlkokulu'nun bulunduğu alanda debbaghane ile birlikte 1476 tarihli Ahi Evran Hanı yer almaktadır. 17. yy. başlarında Mevlana Türbesine yakın bir yerde Çancılar Çarşısı'nın bulunduğu bilinmektedir (Oğuzoğlu 1982). Bu dönemde Konya'da 44 çeşit esnaf loncası yer almaktadır. Konya kentinde ticaretin gelişmiş olduğunun bir göstergesi de, aynı loncada bulunması gereken esnaf gruplarının ayrı loncalar oluşturmalarıdır. Örneğin dokumacılar; kazzazlar, keten bezcileri ve kendirciler, kunduracılar da; mesciler, yemeniciler, çizmeciler ve postacılar şeklinde loncalara ayrılmıştır (Ergenç 1995).

1464 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey İmaretime gelir getirmek amacıyla imaret yanına yapılan Kapan ve Nizamiye (Nalın) Hanı, konum itibarıyla Alâeddin Tepesi doğusunda yer almaktadır. Nizamiye Hanı karşısında Bezci-ler (Han-ı Kirpas) Hanı bulunmaktadır. İlk Sipahi Pazarı Kürkcü Mahallesinde, Karahüyük Medresesinin bulunduğu alanda, ikincisi bu yapının karşısında İbrahim Bey Medresesi ve Unkapanı ile bir arada yer almıştır. II. Bayezid tarafından yaptırılan Sultan Bayezid Hanı (Kiremitli Han) Mevlana Külliyesi yakınındadır. 1576 yılında Konya Beylerbeyi Mahmud Paşa tarafından yaptırılan Alaca Han; Uzun çarşıda At Pazarı Kapısı civarında Keçeciler Çarşısı ile bir arada bulunmaktadır. Hasan Efendi Hanı uzun çarşıda, Saraçzade ve Arikzade Hanları Şerafeddin Camisi doğusunda, Şeker-Furuşan/Şekerrizan Hanı; Hükümet Caddesinde Çumralı Medresesi yanında,

eski çarşıda Bedrettin (Düriddin) ve Biremoni (Hatun) Han, İstanbul Caddesi Aksaray Kapısı civarında yer alan Akif Paşa Mektebi kuzeyinde Esed Efendi Hanı ve daha önceki dönemlere ait Kile Hasan Han, Alâeddin Tepesi batısında Hocafakih Medresesi karşısındadır. Beyhekim Mescidi civarında, kılıç ve bıçak yapanlar anlamına gelen (Kapturğa) bir mescit yer almaktadır. Bu nedenle bu civarda kılıçhanenin bulunduğu varsayılmaktadır. Günümüzde Zindankale olarak adlandırılan alanda darphanenin yer aldığı belirtilmektedir. Ayrıca Hoca Mezid, Kanara (Hayvan Pazarı), Valide (Arslanağa), Kurşunlu (Tabhane), Şeyh Ahmet Efendi, Ümmet ve Has Yusuf Hanı da kentte ismi geçen hanlardır (Ergenç 1995, Konyalı 1997, Oğuzoğlu 1984, Oğuzoğlu 1987).

Osmanlı döneminde; Kürkcü Mahallesi İplikçi Camisi civarında, Hoşafçılar Çarşısı, Rişte/İplik Çarşısı ve Pazarı, Kişçiler (Samur) Pazarı, İplikçi Camisi batısındaki bir alanda Muhtablar Çarşısı, İplikçi Camisi arkasında İplikçi (Altunaba) Hanı ve Hacı Hasan Camisi yerinde veya yakınında İplikçi Camisi'ne kadar uzanan Hoca Hasan Sultani Hanı yer almaktadır. Demirciler Çarşısı, At Pazarı ile Sahip Ata Külliyesi arasında aynı isimle anılan kent kapısı civarında bulunmaktadır. Ayrıca tarihi kaynaklarda, Alamsa, Argaççılar, Ekinciler, Haffaflar, Saraçlar, Terziler ve Kaşıkçılar Çarşısı, Bitpazarı, Sabunhane, Çömlekçiler isimleri geçmektedir. Mesleklere göre adlandırılan çarşı sokakları; attarlar, çarıkçılar, çırıkçılar, demirciler, dericiler, fırıncılar, kebaççılar, keçeciler, kunduracılar, marangozlar, yorgancılar, kaşıkçılar, kavafiyeciler, tenekeçiler, tuzcular ve yağcılar olarak sıralanabilmektedir (Altan 1940, Arabacı 1999, Konyalı 1997, Önder 1971).

Bedesten; 1538 yılında Kanuni dönemi kazaskeri Kadri Çelebi tarafından

inşa ettirilmiştir. 1580 tarihli sicilde merhum Kadri Çelebi Bedesteni adıyla geçmektedir. Sanayi Mektebi binasının Alâeddin tepesi tarafında bulunan Konya Süleymaniye Bedesteni, son dönemlerinde müze-depo olarak kullanılmış, Avlonyalı M. Ferit Paşa tarafından 1901 yılında Sanayi Mektebi yaptırmak amacıyla yanındaki Süleymaniye Medresesi ile birlikte yıkılmıştır (Ergenç 1995, Odabaşı 2002, Önder 1971, Sözen vd. 1981, Tongur 1940).

Mevlana Dergâhı batısı ve Sultan Selim Camisi kuzeyinde bulunan Sultan Selim İmareti; Buğday, Sipahi ve Kadınlar Pazarı olarak kullanılmıştır. İleriki dönemlerde kumaş üretim yeri olarak kullanılan imaret ve debbaghane 1950 yılında yıkılmıştır. Karatayı Vakfiyesinde 15.yy.da Buğday Pazarı'nın İnce Minare civarında olduğu bildirilmektedir. Buğday Pazarı, 1901 yılında Avlonyalı M. Ferit Paşa tarafından yaptırılarak Sultan Selim İmareti'nden yeni yerine taşınmıştır. Buğday Pazarı, Nakıp İbrahim Efendi'nin 105 odalı, mescitli Yeni Hanın bir kısmı üzerine yapılmıştır. At Pazarı güneyinde Buğday Pazarı ile bir arada Toros Hanı bulunmaktadır. Odun Pazarı; Kapı Camisi arkasında şadırvan önünde, Saman Pazarı; kırsal terminalin bulunduğu alanda, At Pazarı; Kızılay hastanesinin olduğu alanda, Sulu Han (Tuz kapanı); Larende Caddesinde, At Pazarı ile birlikte, Koyun Pazarı; ilk Koyun Pazarı Miskinler Tekkesi civarında, bundan sonra At Pazarı karşısında, en son olarakta eski Saman Pazarı (kırsal terminal) alanına taşınmıştır. Un Kapanı; Kapı Camisi civarından, Buğday Pazarına taşınmıştır. Tellal Pazarı; 1758 yılında Müftü Nakıpzade Hacı İbrahim Efendi tarafından inşa ettirilen Sipahi Pazarı(Nakipoğlu Han), Cumhuriyetin ilk yıllarında Tellal Pazarı olarak kullanılmıştır. Ağaç Pazarı; Larende Caddesinde Sahipata Külliyesi ile Kapı

Camisi arasında bir alanda bulunmaktadı. Konya çarşısında isimleri ve inşa ettiren ailenin aynı olduğu; medrese, han ve cami yapıları (Nakipoğlu-Mecidiye-Yeğenoğlu-Altunaba) bulunmaktadır (Arabacı 1999, Konyalı 1997, Odabaşı 1999, Odabaşı 2002, Önder 1952, Önder 1971).

1868 yılında, Kapı Camisi civarında çıkan yangın ile ahşap olan Konya çarşısı neredeyse tamamen yanmış ve çarşı merkezinin yeniden düzenlenmesi yapılmıştır. Yeni yapılacak çarşının planı, Vilayet Nafia Müdürlüğü yapan bir gayrimüslim mühendise çizdirilmiştir. Konya Çarşısı'nda iki adet, 55 dükkânı olan tüccar bedesteni(küçük-büyük bedesten) yapılması planlanmıştır. 1869-1870 yılında Konya Valisi Burdurlu Ahmet Tefik Paşa, Konya çarşısını, kâgir, bir ve iki katlı olarak, iki yılda inşa ettirecek esnaflara vermiş ve Tefikiye çarşısı olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde aynı zamanda çarşıda alt yapı olarak kanalizasyon yapılmıştır. Konya çarşısına 1911'de İrfaniye Medresesi hücrelerinin alt katına valinin yönlendirmesi ile 10 mağaza açılarak yeni eklemelerde bulunulmuştur. 1915 yılında Balkan göçmenlerinin Konya'ya gelmesi ile ilk olarak çarşıda, lokanta ve tatlıcı dükkânları açılmıştır (Arabacı 1999, Es 1962, Odabaşı 1999, Odabaşı 2002, Önder 1971).

1923 yılı Konya Rehberi'nde, 20 adet han ismi geçmektedir. Bunlar; Mecidiye, Çopurzade, Terkenlioğlu, Bakırcı Nuri, Maarif, Türbe, Abdurrahimzade, Esad Efendi (Kasabalı Esad), Silleli Hacı Osman, Zincirli, Bakkalbaş, Kazım Hüsnü Bey, Hacı Tefik Efendi, Armağanzade, Gevrakezade, Eğri Han, Recepoğlu, Terkenli ve Aışan Hanlarıdır. Ayrıca Mecidiye Hanı güneyinde Şalvarcı Hanı bulunmaktadır (Konyalı 1997). Bu hanların birçoğu yıkılarak yerlerine pasajlar, dükkânlar ve iş hanları yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemi Konya ken-

ti çarşısı ve bu çarşıda yer alan binalar *harita 1'de* gösterilmiştir

5.4. Cumhuriyet Dönemi Konya Çarşısı

19. yy. sonu ve 20 yy. başlarında merkez konumda ve caddelerin bu merkeze çıktığı Konya çarşısı; Hükümet Binası, Kapı Camisi, Aziziye Camisi çevresi ve Sultan Selim Camisinin çevrelediği alandadır. Bu dönemde kentin en büyük caddesi çarşının içinden geçen İstanbul Caddesidir. Konya çarşısı, İstanbul ve Tefikiye Caddelerine paralel ve dik kesen sokaklar üzerinde gelişmiştir. 1928 yılında Konya çarşısı, kebabçılar içinde çıkan yangın ile bir tehlike daha atlatmıştır. 1950 yıllarında önem kazanan Türbe Önü Caddesi'nde; attar, şekerçi, mutaf ve sikkeci dükkânları vardır. İleriki tarihlerde bu caddeye paralel açılan yol nedeniyle önemini yitirmiştir. Dar olan sokaklara açılan dükkânlar; tek katlı, ahşap, düz damlı, tahta kepenkli ve ahşap saçaklıdır (Arabacı 1999, Odabaşı 1999, Odabaşı 2002). Konya çarşısındaki dükkânların büyük kısmının vakıflara ait olduğu Müslüman ve Hıristiyan ayrımı yapılmadan herkese kiralandığı gözlenmektedir (Odabaşı 1997). Alâeddin Tepesi'nden, Hükümet Konağı'na uzanan Vali Muammer Bey Caddesi'nin açılması için Nizamiye Medresesi yıkılmış ve çevresi yeni çarşı olarak adlandırılmıştır (Dülgerler 1984). Kayalı Park'ın olduğu alanda bulunan Kavafiye Çarşısı bir kısmına ve Bedelci Mehmet Ağa Sarayı üzerine, 1882-1883 yıllarında Hükümet Konağı inşa edilmiştir. Hükümet alanı çevresinde; dükkânlar, mağazalar, oteller, lokantalar, kahvehaneler, postahane ve belediye binası bulunmaktadır. Tefikiye Caddesi başlangıcında, Saray Çarşısı'nın bulunduğu alanda, Dedeler ve Zincirli Han vardır. Cumhuriyet döneminde, hükümet meydanında yer alan küçük bedesten, meydanı genişletmek amacıyla yıkılmıştır (Odabaşı 2002, Oğu-

zođlu 1984, Sözen ve Dülgerler 1981).

Işınal sistemli bir kent olan Konya, iki odak etrafında, Alâeddin Camisi ve çarşı çevresinde gelişmiştir. 1950–1990 yılları arasında nüfusu en hızlı artan kentlerden olan Konya’da, bu durum kent merkezindeki tarihi dokuların tahrip olmasına neden olmuştur. Kapı Camisi, Aziziye Camisi, Mevlana Dergâhı ve İplikçi Camisi çevresinde yer alan çarşıda, yapı adaları küçüktür ve bu yapı adaları iki dükkân sırasının sırt sırta gelmesinden oluşmuştur (Aru 1998).

Cumhuriyet döneminde hızlı bir gelişme gösteren Konya kentinin 1940’lı yıllarda hali hazır haritaları hazırlanmış, 1944–1946 yıllarında ilk imar planını Asım Kömürçüoğlu’na yaptırılmıştır. Hazırlanan imar planında Mevlana ile Alâeddin Tepesi arasında geniş bir yol açılmıştır. Plan raporunda kentin çok geniş alana yayıldığı ve çarşı alanının ikamet alanlarından ayrıldığı belirtilmektedir (Kömürçüoğlu 1947). 1946 İmar planı kararlarının genel olarak sürdürüldüğü Konya kentinin ikinci imar planı, Y. Mimar Ferzan Baydar ve Y. Mimar Leyla Baydar tarafından 1954 yılında yapılmış ve 1954–1966 yılları arasında uygulanmıştır. Planda kentteki ticaret ve iş alanları 1946 planındaki yerlerinden güneye ve batıya doğru kaydırılmış ve Alâeddin Tepesine kadar uzanan bir ticaret bölgesi planlanmıştır (Anonim 2000, Ulvi 2003). 1960’lı yıllarda gelişmelere cevap veremeyen kentin imar planı 1964 yılında yarışmaya çıkarılmış, 1965 yılında Yavuz Taşçı-Haluk Berksan ikilisi tarafından yapılmış ve 1966 yılında uygulamaya başlayan imar planı 1979 yılında tekrar gözden geçirilerek 2000 yılına kadar uygulanmıştır. 1965 imar planı raporunda kentte ticaretin önemli bir faaliyet alanı olduğu ve kentin tarihi bir çekirdek üzerine kurulu olduğu belirtilmektedir. Bu dönemde ticari doku; kent merkezindeki 1–3

katlı dükkânlar ve işlek caddeler, idari binaların arasında yer alan 3–5 katlı işhanlarından oluşmaktadır. İdari ve hizmet birimleri, turistik alanlar ve dini yapıların bütünlük içinde olduğu çarşıda, otopark, servis ve depolama imkânları yetersizdir. Tek veya iki katlı dükkânlarda, satış ve depolama aynı mekânda yapılmaktadır. 1965 Yavuz Taşçı İmar planı kararları ile geleneksel merkezde mevcut yol dokusu (trafiğe açıp kapatma kararları hariç) korunmuş, ancak tarihi merkeze yüksek katlı yapılaşma önerilmiş, sonuç olarak tarihi merkezde yoğun ve yüksek bir yapılaşma ortaya çıkmıştır (Alkan 1994, Anonim 1965, Çınar vd. 1998).

Konya çarşısında yer alan dükkânların, sokakla ilişkileri, yayaya uygun oranları, saçak detayları ve malların sergilenişi geleneksel bir karakterdedir. Kapı ve Aziziye Camileri, Hükümet Konağı, Mevlana Dergâhı gibi anıtsal yapılar çevresinde gelişen çarşı fon oluşturarak, bu anıtsal yapıları daha etkili hale getirmekte ve kentte özgün bir silüetin oluşmasına neden olmaktadır. Kapı Camisinin çevresindeki yapı adaları; kısmen yenilenmekle beraber geleneksel karakterini devam ettiren bir, iki ve üç katlı dükkânlardan oluşmaktadır. Zemin katlar haricinde aktif ticaret yapılmamakta, üst katlar imalat, büro vb. iş kolları tarafından kullanılmaktadır (Aydın 1989). Aydın(1989) çalışmasında, yaptığı görüşmelere dayanarak Aziziye ve Kapı Camisi arasındaki dükkânların tek katlı, sokak üzerlerinin örtülü ve yangınla bu örtünün yok olduğunu belirtilmesine karşın, incelenen kaynaklarda ve yapılan gözlemlerde çarşının kapalı olduğuna dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Selimiye Caddesi üzerinde yer alan geleneksel ticaret mekânları, tek katlı ve beşik çatılıdır(Anonim 1996a).

Konya çarşısında karşılaşılan sorunlar; arazi değerlerinin artması, kat

artırımı talebi, zemin katların yoğun olarak kullanılması, otopark ve rekreasyon alanı yetersizliği olarak sıralanabilmektedir. Çarşıda bulunan hanlardan birkaçı niteliklerini ve mimari özelliklerini korurlarken (Nakipoğlu, Mecidiye Han) büyük bir kısmı bütüncül olarak yenilenmiş ya da mekânsal formu ve avlusu korunarak yeniden yapılmıştır. Beşik çatılı, tek katlı, kerpiç malzemeyle yapılmış ticaret yapılarında günlük ticaret ve toptan ticaret yapılmakta, Mevlana Külliyesi'ne yakın olan bölümlerde turizme yönelik geleneksel ticaret yaygınlaşmaktadır. P.T.T., Ziraat Bankası ve Hükümet Konağı güneyindeki çarşı işlevleri ağırlıklı olarak ayakkabı ve konfeksiyon üzerine yoğunlaşmıştır. Kapı Camisi çevresinde, küçük dükkânlar bulunmaktadır. Çarşının güneyinde, Larende Caddesi'ne doğru mobilyacılar, çelik eşya vb. satış birimleri yoğunlaşmaktadır (Anonim 1996b). Nakipoğlu Han'da yer alan Tellal Pazarı, 1929 yılında kırsal terminal civarındaki Saman Pazarı'na, Yeni Tellal Pazarı adıyla nakledilmiştir. Yeni Tellal Pazarı, 1997'de yıkılarak, kırsal terminal ile birlikte 2003 yılında yeniden inşa edilmiştir. 1940 yılında Yeni Pazar ismiyle anılan alanın mezarlık olduğu ve yeniden düzenlenerek Kadınlar Pazarı haline getirildiği bilinmektedir. 1990'lı yıllarda Kadınlar Pazarı yıkılarak yerine Melike Hatun Çarşısı yapılmıştır. Günümüzde Mevlana Çarşısı'nın bulunduğu alan, Mollaoglu Medresesi, daha sonra Üzümlü Pazarı adıyla meyve ve sebze pazarı olarak kullanılmıştır. Geleneksel Konya çarşısında inşa edilen Mevlana, Melike Hatun ve Şeyh Şamil Merkez Çarşısı mimari olarak geleneksel doku ile uyumsuz ve büyük ölçekli binalardır. Vakıf, Altın ve Piri Mehmet Paşa Çarşısı gibi binalarda çevre dokuyla siluet ve mekân organizasyonu olarak uyumlu binalardır (Uzun 1999, Anonim 1996b).

6. Konya Çarşısı Mekânsal Analizleri

Çalışma alanı olarak seçilen Konya çarşı dokusundaki mekânsal analizleri (Tablo 1)'de ticari doku, ulaşım ağı ve arazi kullanımı kriterlerine göre, siluet ve üçüncü boyut analizleri (Tablo 2)'de çarşı dokusunun üç boyutlu modelleri ve siluetlerinin üzerinden yapılmıştır. Bu tablolardan da görüleceği üzere analizler tarihi süreçte dört dönemde, hali hazır haritalardan yararlanılarak yapılmıştır. Bu tespitler şu şekilde sıralanabilmektedir;

Tablo 1'e göre, Konya kenti koruma alanı olarak belirlenen alan içinde yer alan çarşı, Şerafeddin Camisi, Kapı Camisi ve Mevlana Dergâhı üçgeninde kalan bölgedir. Bu bölgede kentsel doku diğer Osmanlı-Türk kentleri çarşılarında olduğu gibi gridal özellik göstermektedir. Konya çarşısı dokusunda yapı adaları küçük ve 7-8 adet dükkânın sırt sırta bir araya gelmesinden oluşmuştur. Kentte çarşı dokusunda büyük yenilemeler, 19. yy. sonunda yangınlardan sonra yapılmıştır. 20. yy.da çarşı dokusunda yeni yapılan binalar Tablo 1'de de görüldüğü gibi, parseller birleştirilerek ada bazında veya açık pazar alanları üzerine yapılmıştır. Bu uygulamalarda ada büyüklükleri artarken bina büyüklükleri de artmaktadır. Konya tarihi kent merkezinde, koruma amaçlı imar planı ancak 1995 yılında yapılabilmştir. Bu imar planı ile de özel proje alanları oluşturularak, geleneksel çarşı dokusunda yapılacak uygulamalara ilişkin kriterler belirlenmiş ve örnek olarak Piri Mehmet Paşa Çarşısı uygulaması yapılmıştır. Fakat koruma amaçlı imar planı çarşı dokusunun büyük bir kısmında uygulanmamış ve halen bu alana ilişkin koruma amaçlı imar planı yapım süreci devam etmektedir. 20. yy.ın ikinci yarısı

sına kadar ulaşım ağında fazla değişiklikler olmayan kentte, oto ulaşımının önem kazanması sonucu çarşı dokusunda, caddelerin genişletilmesi ve yeni açılan caddeler ile yaya ve ticari süreklilikte kopmalar yaşanmıştır. Arazi kullanımına bakıldığında ise özellikle 1950'li yıllardan sonra çarşı dokusunun genişleme eğilimi gösterdiği görülmektedir (Uysal 2004a).

Tablo 2'de görüldüğü gibi Konya kenti çarşı dokusunda korunmuş ya da korunamamış ticaret binalarının yıkılarak veya açık pazar alanlarının üzerine ada bazında inşa edilen ticaret binaları sonucu çarşı dokusunda üçüncü boyutta kopmalara ve görsel sürekliliğin bozulmasına neden olmuştur. Kent silüetinde, nirengi noktasını oluşturan büyük ölçekli han ve bedesten gibi ticaret mekânları, kent silüetinde çarşı dokusunda yükselme eğilimi ile etkinliğini yitirmiş bunların yerini iş hanları, çok katlı çarşılar ve mağazalar almıştır. Yaya ölçeğinde gelişen sokaklara inşa edilen üç ve daha fazla katlı binalar ile üçüncü boyutta yayayı ezen bir ölçek ortaya çıkmış ve sokak silüetlerinde bozulmalara neden olmuştur. Sonuç olarak geleneksel çarşı dokusunda yapılan uygulamalar ile geleneksel çarşı silüetinde yoğun ve yüksek bir yapılaşma ortaya çıkmasına neden olmuştur (Uysal 2004a).

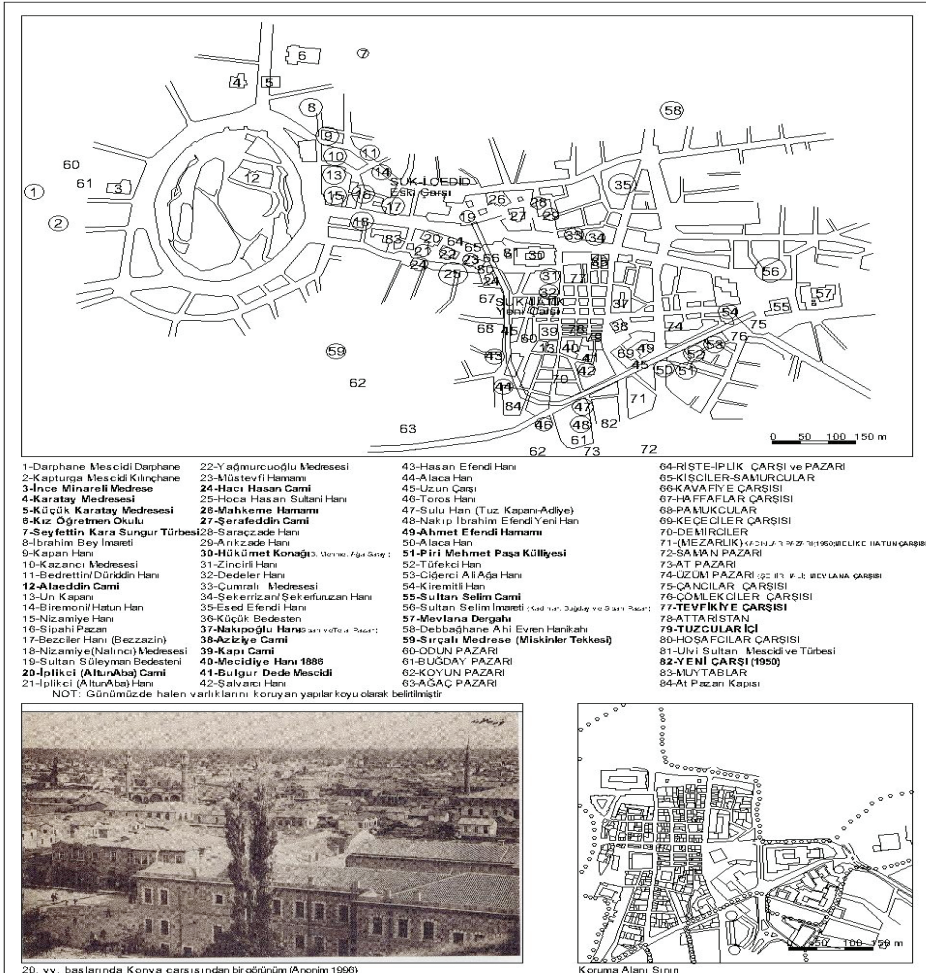
7. Sonuç ve Değerlendirme

Selçuklu döneminde önemli bir ticaret kenti olan Konya, Osmanlı döneminde de bu özelliğini devam ettirmiş, buna bağlı olarak kentte geniş bir alana yayılan çarşıda, klasik dönem Türk Kentine ait ticaret mekânları yer almıştır. Selçuklu döneminde çarşı, kentin doğusuna doğru kaymaya başlamış, yine Osmanlı döneminde çarşı bu merkez etrafında gelişmiştir. Selçuklu kent sisteminde

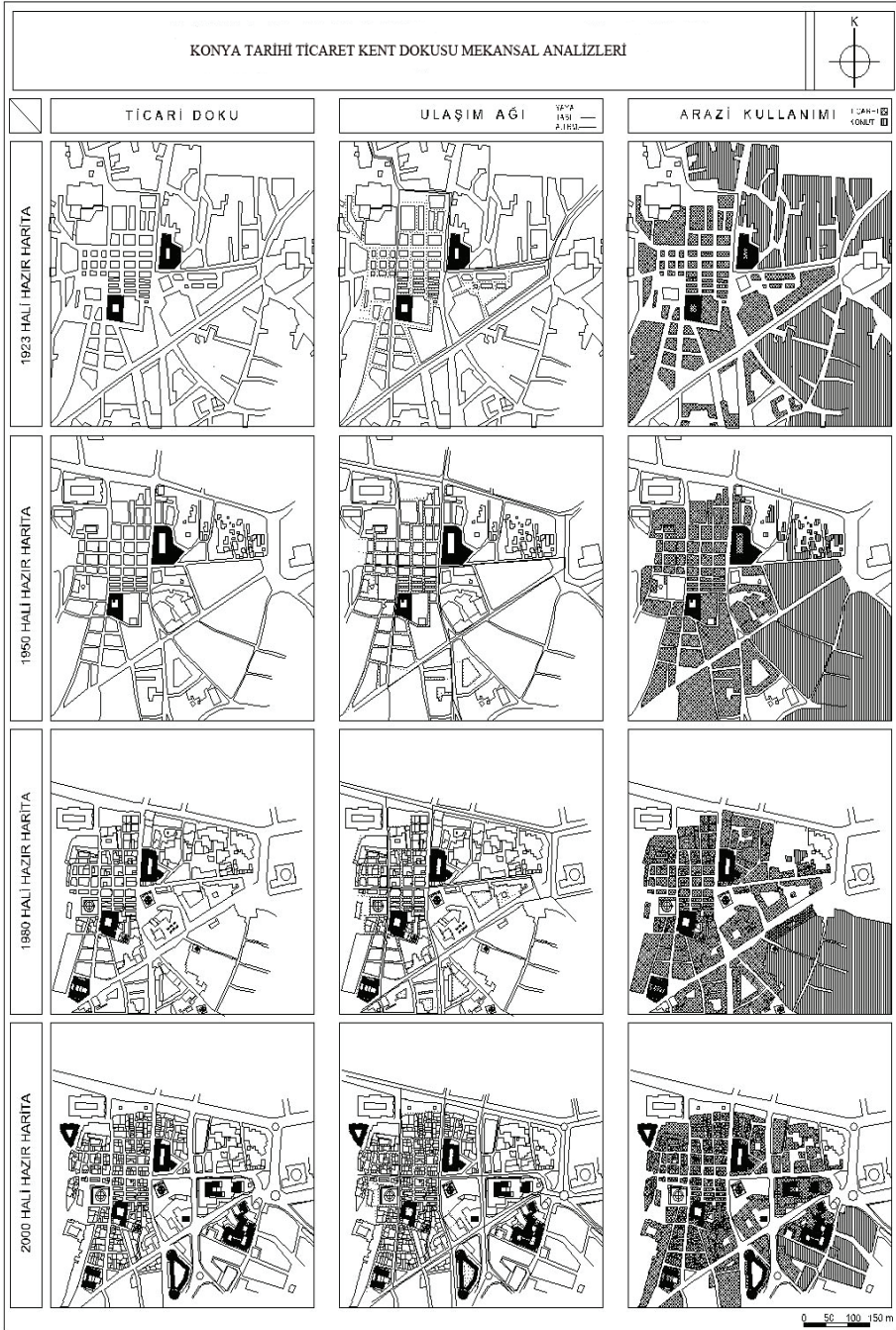
kervansaray ağı ile bağlanan kentler için önemli ticaret mekânları olan kent içi hanlar, Selçuklu dönemi Konya kentinde de görüldüğü tespit edilmiştir. Klasik dönem Osmanlı kentinin tanımlanmasında önemli olan çarşı ve ulu cami ilişkisi Konya kentinde vardır. Osmanlı-Türk kenti çarşısının önemli fiziksel elemanları olan; bedesten, uzun çarşı, han ve Ulu Cami ilişkisi Konya kentinde de görülmektedir. Çarşı için önemli olan ve mekânsal organizasyonu belirleyen bedesten, hanlar ve çarşının gelişiminin üzerinde kurgulandığı uzun çarşı 19. yy. sonları ve 20. yy.da yapılan müdahaleler ve düzenlemeler sonucu yıkılmışlardır. Ancak Konya çarşısı Osmanlı dönemindeki fiziksel özelliklerini, sokak dokusu ölçeğinde ve dükkânların mekân organizasyonunda 1950'li yıllara kadar sürdürmüştür. Özellikle 1980'li yıllardan sonra pazar alanları üzerlerine çok katlı çarşı yapılarının (Üzüm Pazarı-Mevlana Çarşısı, Kadınlar Pazarı-Melike Hatun Çarşısı) inşası ile esas değişim yaşanmıştır. Günümüzde halen ticaret işlevlerinin devam ettiği Nakıpoğlu Han ve Mecidiye Han dışında nitelikli geleneksel ticaret binaları yer almamaktadır. Konya çarşısında sokak isimleri halen devam ettirilse de bu işlere ait faaliyetler devam ettirilmemektedir. Çarşıda döneme göre yeni ticaret işlevleri yer almakta, mekânsal ve hizmet olarak dönüşüm yaşamaktadır. Mekânsal yapıyı etkileyen bir unsurda üretim faaliyetlerinin bu bölgeden ve mekânlardan ayrılarak sanayi bölgelerine taşınmasıdır. Bunun sonucunda mekânlar sadece satışa hizmet veren birimler haline gelmiştir. Ancak yine bu dokuda geleneksel üretim faaliyetlerinin azda olsa devam ettiği mekânlarda vardır. Konya çarşısında halen otopark ve servis problemi bulunmaktadır. Çarşıda tek tek yapılan uygulamalar, doku silü-

etinde bozulmalara neden olmakta, yeni yapılaşmalar ile eski doku bütünleşmesi sağlanamamaktadır. Konya Çarşının ticaret potansiyelinin devam ettirilebilmesi ve bu bölgenin korunması için "Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı" yapımı yaklaşık 10 yıldan fazla bir süredir devam etmektedir. Bu sürecin devam etmesi ve sonuçlandırılmaması

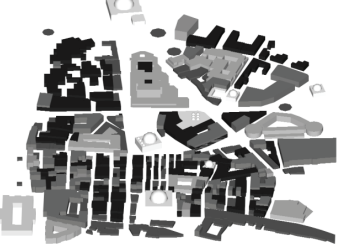

bu merkezin sürdürülebilirliği açısından sorunlara neden olmaktadır. Çarşının bütününe kapsayan uygulamalar ve kararlar alınmamaktadır. Bütün bu problemlere rağmen Konya çarşısını oluşturan açık çarşı dokusu; fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerini günümüzde de kısmen devam ettirdiği gözlenmektedir.

Harita 1. Selçuklu ve Osmanlı dönemi Konya çarşısı ve ticaret binaları(Uysal 2004b).

Tablo.1.Konya çarşısı dokusu mekânsal analizleri(Uysal 2004a).

KONYA ÇARŞISI DOKUSU ÜÇÜNCÜ BOYUT VE SİLÜET ANALİZLERİ		
1923 Hali Hazır		
1950 Hali Hazır		
1980 Hali Hazır		
2000 Hali Hazır		

Tablo.2.Konya çarşısı üçüncü boyut ve silüet analizleri(Uysal 2004a).

KAYNAKLAR

Akbayar, Nuri, Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı'da Zenaatten Sanata*, 1.Cilt Esnaf ve Zanaatkarlar, Körfezbank, İstanbul, 2000.

Aktaş Yasa, Azize, "Konya'nın Anadolu Selçukluları Dönemi Fiziki Yapısı", *VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri*, 30 Nisan-02 Mayıs 1998, s:231-268, Konya.

Akyüz, Vecdi, "Selçuklularda Şehir ve Yerel Yönetim Hizmetleri", "İslam Geleneginden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler 1", Ed. Akyüz, V., Ünlü, S., s. 228-240, İstanbul: İlke Yayınları 20/1, 1996.

Alkan, Ahmet, *Konya Tarihi Kentin Planlama Sorunları*, Konya, 1994.

Altan, Mithat Ş., *Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış*, Konya Tic.Müd., İstanbul: Hüsni Tabiat Bas., 1940.

Anonim, *Konya İl Analitik Etütleri*, Ankara: İller Bankası Yay., 1965.

Anonim, *Konya Karatay Bel. Piri Mehmed Paşa Külliyesi Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Açıklama Raporu*, Ankara: UTTA Planlama&Danışmanlık Ltd. Şti., 1996a.

Anonim, *Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu*, Ankara: Utta Planlama&Danışmanlık Ltd, 1996b.

Anonim, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Bşk, 2000.

Arabacı, Caner, *Geçmişten Günümüze Konya Ticaret Odası 1882-1999*, Konya Tic. Od. Kül. ve Eğt. Yay. No:20, Konya, 1999.

Aru, K.Ahmet, *Türk Kenti*, İstanbul: YEM yayınları, 1998.

Aydın, S.Şenol, "Geleneksel Konya Çarşısının Karakteristik Özellikleri", S. Ü. Fen Bilimleri Ens., Basılmamış Y. Lisans Tezi, Konya, 1989.

Baykara, Tuncer, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1985.

Bildik, S., Değişen Alışveriş Alışkanlıkları ve Kapalı Çarşı, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimari Tasarım Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

Ceylan, Oğuz, Geleneksel Türk Çarşı Yapılarının Oluşumu, Gelişimi ve Yakın Doğu Kültürleri İle Olan Etkileşimleri, Basılmamış Doktora tezi, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1989.

Cezar, Mustafa, "XIV-XVI. Yüzyıllar Türk Şehrinde Çarşının Konumu ve Çarşıların En

Tipik Yapısı", *Akademi Mimarlık ve Sanat*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi., s. 10, yayın no:82, s.11-26, İstanbul, 1981.

Cezar, Mustafa, *Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi*, Mimar Sinan Ün. Yay. 9, İstanbul: Milli Eğt. Yayınevi, 1985.

Çınar, Kerim, Uysal, Mehmet, Demirtaş, Aziz, "Konya Tarihi Ticari Kent Merkezinde Eski ve Yeni Yapılaşmalarda Tasarım ve Kullanım Kalitesinin İrdelenmesi", *Uluslararası X.Yapı ve Yaşam Mimarlıkta Kalite kongre kitabı*, Bursa, 1998: 149-162.

Denny, Walter B., "Tipik Yapıları ile Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi", *Sanat Çevresi Dergisi*, İstanbul, 1988: 48-49.

Durukan, Aynur, "Anadolu Selçuklu Sanatı Açısından Vakfiyelerin Önemi", *Vakıflar Dergisi*, Sayı:XXVI, Ankara, 1997: 25-44.

Dülgerler, O.Nuri, "Konya'nın Dünü ve Bugünü", *Konya*, Ed. Halıcı, F., Ankara: Güven mat.,1984: 9-14.

Ergenç, Özer, "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fiziki Yapıya Etkisi", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi (1071-1920)*, Editörler:O.Okçar-H.İnalçık, Meteksan Ltd. Şti., Ankara, 1980: 103-109.

Ergenç, Özer, *Osmanlı Klasik Dönem Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları:1, 1995.

Ergenç, Özer, "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizik Yapıya Etkileri." *İslam Geleneginden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler 1*, Ed. Akyüz, V., Ünlü, S., İstanbul: İlke Yayınları 20/1, 1996: 407-417.

Ergin, Osman N., *Türk Şehirlerinde İmarat Sistemi*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1939.

Es, Selçuk, "1284 Konya Çarşısı Yangını", *Şehir Postası*, 17-25 Eylül 1962, Dizi yazı, Konya, 1962.

Kayaoğlu, İsmet, "Selçuklular Döneminde Konya'da Ticari Hayata Bir Bakış", *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:1, s.107-115, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1992.

Konyalı, İ.Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı, Konya: Burak Mat., 1997.

Kömürçüoğlu, Asım, "Konya İmar Planlarının son İzah Raporu Hülasası", *Arkitekt*, Cumhuriyet Mat., Sayı:1-2, s.14-17, İstanbul, 1947.

Odabaşı, A.Sefa, "Konya Çarşısındaki Ev-

kaf-ı Celaliye Dükkânları”, *Konya Der.*, Konya Büyükşehir Bel. Yay. Org., yıl:3, Eylül-Ekim, Konya, 1997: 48–49.

Odabaşı, A.Sefa, *Geçmişten Günümüze Konya Kültürü*, Selçuklu Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayın No:13, , Konya: Damla O., 1999.

Odabaşı, A.Sefa, *20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü*, Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayın No:16, Konya, 2002.

Oğuzoğlu, Yusuf, “XVII. Yüzyılda Konya Şehrindeki Üretim Faaliyetleri Hakkında Bazı Bilgiler”, *Tayyip Gökbiğlin Hatıra Sayısı, İ.Ü. Tarih Ens. Dergisi*, Sayı XII, s. 611–620, İstanbul, 1982.

Oğuzoğlu, Yusuf, “17. Yüzyılda Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal Yapılar”, *Konya*, Ed. Halıcı, F., , s. 97–108., Ankara: Güven mat., 1984.

Oğuzoğlu, Yusuf, “Anadolu Şehirlerinde Osmanlı Döneminde Görülen Yapısal Değişiklikler”, *V. Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı I (6–10 Nisan 1987)*, s. 1-10, Eski Eserler ve Müzeler Gen. Müd. Yay., Ankara.

Önder, Mehmet, *Konya Maarifi Tarihi*, Konya: Ülkü Basımevi, 1952.

Önder, Mehmet, *Mevlana Şehri Konya*, Ankara: Güven mat., 1971: 417-432.

Özcan. Koray, “Vakfiyelere Göre Selçuklu Kentinde Ticaret Mekânlarının Örgütlenme Düzeni ve Mekânsal Diziliş Biçimleri Üzerine Bir Deneme: Konya Örneği”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı 30, Ankara, 2007: 87–100.

Özcan, Tahsin, *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnaflı*, İstanbul: Kitabevi, 2003: 42–44.

Özdeş, Gündüz, *Türk Çarşıları*, Ankara: Tepe Yayınları, 1998.

Say Özer, Yasemin, Ticaret Mekânlarının Oluşum ve Gelişim İlkelerinin İncelenerek Tipolojik açıdan Sınıflandırılması, YTÜ Fen Bil. Ens.,

Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996.

Sözen, Metin, Dülgerler, O.Nuri, “Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin Önemli Bir Yapısı; Konya 'da Sanayi Mektebi”, *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Mat., İstanbul, 1981.

Tanyeli, Uğur, Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.-15. yy), İTÜ Fen Bil. Ens., Doktora tezi, İTÜ Mimarlık fakültesi baskı atölyesi, İstanbul, 1987.

Tongur, Hikmet, “Türk Şehirlerinde Be-desten ve Hanlar”, *Belediyeler Dergisi*, sayı:58, s. 17–23, Ankara: Belediye Bankası Yayını, 1940.

Tuş, Muhittin, *Sosyal ve Ekonomik Açından Konya (1756–1856)*, Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:23, 2001.

Ulvi, Hayri, “Konya'da İmar ve Diğer Planlama Çalışmalarının, Ulaşım ve Bisiklet Düzenlemeleri Açısından İrdelenmesi”, *Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Konya Kitabı VI, Editör. Arabacı C., Konya, 2003: 331–339.

Uysal, Mehmet, Tarihi Merkezlerde Ticaret Mekânlarının Değişim/Dönüşüm Analiz Yaklaşımı; Konya, Kayseri, Sivas, Selçuk Ün.Fen Bil. Ens.,Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2004a.

Uysal, Mehmet, “Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Konya Kenti Ticaret Mekânları”, *Yeni İpek Yolu Dergisi*, Özel Sayı Aralık 2004, s.95–102, Konya VII, Konya: Konya Ticaret Odası Yayını, 2004b.

Uzun, Abdullah, “Konya'da Yıkılan Selçuklu ve Osmanlı Eserleri”, *İpek yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Özel Sayı Konya II, s.81–89, Konya: Konya Ticaret Odası Yayını, 1999.

Weiss, Walter M., *The Bazaar Markets And Merchants of the Islamic World*, London: Thames&Hudson, 2000.